

Zarathustra spreekt

Wie ben je – wat ben je – en waarvoor ben je op deze wereld

*Ron van Es, hoofdredacteur van de Betekenis Boeken Club, las eerder het boek *Wat je zoekt zoekt jou* van Kader Abdolah, een boek over de dichter Rumi en schreef daar zeer enthousiast een recensie over. Maar nu is er een nieuw boek, over een andere persoon: Zarathustra. Ron bedacht dat hij dit boek samen met een aantal lezers wilde lezen. Die lezers gaven niet alleen hún reacties, maar stelden ook een aantal vragen aan Kader Abdolah, die daar een openhartig antwoord op gaf.*

‘Fictie bevat meer waarheid dan feiten.’

In het nieuwe boek van Kader Abdolah verhaalt hij over de mythische figuur Zarathustra. ‘Hij was het,’ schrijft Kader, ‘die de mensen hoop gaf door hen ervan te overtuigen dat er maar één god bestaat, de bestierder van de wereld.’

De persoon of figuur Zarathustra kennen we misschien nog het meest van het boek *Also sprach Zarathustra* van Friedrich Nietzsche en waar Richard Strauss later zijn symfonische werk op baseerde. Het eerste deel van dat muzikale werk werd weer gebruikt in de iconische film *2001: A Space Odyssey* van Stanley Kubrick.

Maar wie was Zarathustra, wat weten we van hem, wat is zijn nalatenschap? Net als zijn vorige boek over Rumi, *Wat je zoekt zoekt jou, een mystieke reis door het leven van de Perzische dichter Rumi*, gaat Kader Abdolah op onderzoek uit. Als lezer is het dan goed om het citaat aan het begin vast te houden. Dit citaat is van Virginia Woolf: Fictie bevat meer waarheid dan feiten.

Experiment

Kader zelf begint zijn boek dan volgt: ‘Lezer! Ik heb overal gezocht om alles zo correct mogelijk te

vertellen, maar dat past eigenlijk niet bij een verhaal waarvan vrijwel niets op ware feiten gebaseerd is.’

Toch ontstond een boeiend, vuistdik boek over de hoofdpersoon. ‘Zarathustra is de mens zelf: met wat hij ondernam, met wat hij poogde, was hij de mens die vanuit de donkerte naar het licht wilde komen.’ De inleiding eindigt dan met: ‘Ik heb mijn best gedaan, altijd in de wetenschap dat u over mijn schouder meekeek naar de tekst.’

Laat dat laatste nu het experiment zijn dat ik samen met een aantal mede-lezers heb gedaan. Zij kregen het boek toegestuurd, lazen het, en stelden op mijn voorstel een aantal vragen over het boek aan Kader Abdolah, die daar weer een antwoord op terug schreef.

Eerst nog over het boek zelf. We volgen het boeiend beschreven spoor over het leven van Zarathustra, natuurlijk, maar dan neemt Kader Abdolah ons ook verder mee met hoofdstukken als Na de dood van Zarathustra, De gatha’s (gezongen gedichten) van Zarathustra en de Mythes in de Avesta. Dus niet alleen het leven zelf van Zarathustra krijgt kleur maar ook de nalatenschap.

Door
RON
VAN ES

‘Zarathustra sprak:

“Elke mens op aarde wordt geconfronteerd met deze drie vragen: Wie ben ik? Wat ben ik? En waarvoor ben ik op deze aarde? Ik weet wie ik ben, wat ik ben en waarvoor ik op deze aarde ben.”

“Wie bent u dan?” vroeg de grootvizier.

“Ik was de zoon van Pourusab en ik behoorde tot de eerbiedige stam Espentema. Maar heden ben ik de zoon van mijn tijd en de boodschapper van Ahura Mazda.”

Opeens ontstond er rumoer onder de viziers.’

En zo begint het. Zarathustra, die leefde tussen 1400 en 1200 v.Chr., komt met de boodschap dat de mensen lijden onder de vele goden die hen heen en weer slingeren.

Er bestaat slechts een god van het goede (Ahura Mazda) en een geest van het kwade (Ahriman) vertelt hij. En de mens zit ingeklemd tussen de twee en moet trachten voor het goede te kiezen. Dit is in het heel kort het idee, ook al valt er meer over te zeggen en te schrijven.

“Goed, dus je kwam in contact met de raadgevers van Ahura Mazda. Wat gebeurde er daarna?”

“Na een lang gesprek met hen aan de voet van de bergen, mocht ik Ahura Mazda ontmoeten.”

“O, u bedoelt dat u de bestierder van de werelden heeft ontmoet?! Wat heeft hij dan tegen u gezegd?”

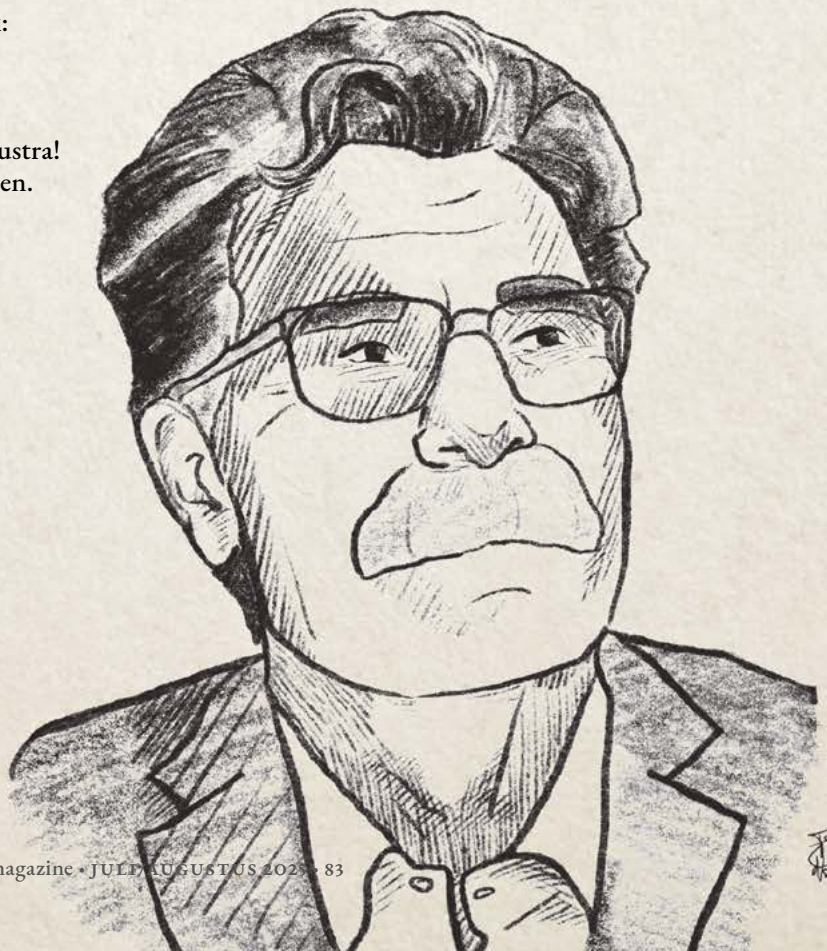
“Ahura Mazda zei: Zarathustra! Verspreid goede gedachten, goede spraak en goede daden op de aarde.”

Daarmee is niet alleen de kern van het verhaal en de boodschap van Zarathustra verhaald, maar ook de vraag aan ons.

Kader Abdolah eindigt zijn boek:

‘Heb geduld Zarathustra!
Recht je rug Zarathustra!
We zijn je niet vergeten Zarathustra!
We zullen je niet in de steek laten.
Sta op!
En ga de deur uit!’

**‘Hij
maakt
zich
mythen
eigen,
weet het
aan iets
van ons-
zelf te
verbin-
den.’**

De verschillende reacties van de lezers die het boek van Kader Abdolah lezen:

Wat me vooral aanspreekt is het gevoel dat ik naast hem in de geschiedenis aan het rondwandelen ben. Dit is een avontuur dat we samen ondernemen. Ik ben niet degene die andermans onderzoek leest; ik word betrokken bij de stappen, afslagen en overwegingen hoe verder te gaan. Kader neemt me mee.

Ik heb het boek cadeau gekregen en wat maakte dat ik door bleef lezen is persoonlijk. Ik ben niet zo bekend met de geschiedenis van religies. De vraag: hoe en wanneer was het momentum dat we ergens als mensheid toe gegaan zijn naar één god, vond ik fascinerend. Vooral hoe Kader Abdolah het verhaal heeft geschreven vond ik heerlijk om te lezen. Hij weet het mythische te behouden.

Leuk hoe hij met fictie en verhaal omgaat. Heel vaak verlaat hij zijn verhaal om zijn eigen schrijfproces even toe te lichten. Heel speels. Hij schrijft zo vrijmoedig en zonder mitsen en maren. Dat terwijl hij weet dat we historisch gezien nauwelijks iets over Zarathustra weten. Hij maakt zich mythen eigen, weet het aan iets van onszelf te verbinden. Dat is de vrijheid die de literatuur geeft.

In de verbeelding krijg ik zand aan mijn voeten en ruik ik de geuren van het landschap. Ik ga in vogelvlucht over de steppen van lang geleden en zie voor me hoe volken elkaar ontmoeten en verkennen of afwijzen. Ik heb plezier om de keuzes die hij maakt als het gaat om het al of niet waar zijn van de verschillende versies die er bestaan

van de geschiedenis. Lichtvoetig en toch diepgaand.

Ik stel me zo voor dat Kader Abdolah door zijn levenservaring en alle verhalen waarmee hij is opgegroeid een zeer fijn persoon is om naar te luisteren. Als een soort 'wijze oudere' geeft hij verhalen door. Met een klein beetje van zichzelf... Ik ben helemaal meegenomen in de Euro-Aziatische wereld en de vertellingen die nog in Iran en India voortleven. En het gevecht tussen Rostram en Esfandiyar, dat is toch echt wel een episch verhaal!

De strijd van Esfandiyar met Rostam en het einde van Zarathustra vond ik mooie vertellingen met onverwacht drama. Zarathustra die eenzaam eindigt, niet als een mythische held maar vergeten. Sterk.

Het verhaal van de enkeling die opstaat tegen de macht en de corruptie. Natuurlijk een vaker verhaald verhaal, maar het blijft spannend om te lezen hoe één mens in staat is om zijn eigen profetische weg te gaan. En daarmee ook nieuwe wegen te ontdekken.

Hoewel ik het fijn vind om zo door het Midden-Oosten te zwerven is de korte passage me bijgebleven waarin Kader in de universiteitsbibliotheek in Leiden zit en daar een dag lang alle manuscripten rondom Zarathustra doorspint. Hij kijkt uit het raam en ziet de wegwerkers bezig en vraagt zich af wat hij aan het doen is. Hij zegt daar dat hij wil laten zien hoe we van de gatha's van Zarathustra tot de supersnelle netwerkkabels

zijn gekomen die ons alle informatie leveren. Het fascineert me dat hij zo gedreven is om die verbindingen te leggen. Ik denk dat de kern van zijn motivatie om het boek te schrijven daar zit.

De grootvader van Zarathustra vind ik wel een held, Patiretarab. Hoe hij ondanks de pogingen van Abriman (en zijn demonen) trouw bleef aan zichzelf en achter zijn kleinzoon en schoondochter bleef staan.

Vanuit de religiestudies vind ik vooral het hoofdstuk over de herrijzenis (237) mooi. De oude monotheïstische onderstroom trekt hij door naar de Islam maar hij had het wat mij betreft ook kunnen uitbreiden naar Jahweh en de Joden. Koning Cyrus wordt in de Bijbel zelfs 'de gezalfde' genoemd. Dus daar is via de ballingschap van de Joden toch veel invloed geweest.

'Het blijft spannend om te lezen hoe één mens in staat is om zijn eigen profetische weg te gaan.'

Zarathustra spreekt
Wie ben je, wat ben je en waarvoor ben je op deze wereld
Kader Abdolah
Uitgever:
Prometheus
ISBN:
9789044656305
400 pagina's
€ 24,99

De vragen die de lezers aan Kader Abdolah zelf stelden (en zijn antwoorden):

Wat heeft de reis met Zarathustra – net als trouwens in je vorige boek over Rumi – je gebracht?

‘Ten eerste, de reis die ik meegemaakt heb was uitdagend, net als het beklimmen van een hoge berg. En dan was het een plezierige reis. En dan zag ik meer dan ooit mezelf in die persoon, Zarathustra. En op die manier de ontmoeting met de mens, met zijn worsteling om uit het donker naar het licht te komen. Het doet me genoegen dat mijn lezers dit, voor zover ik heb gehoord, hetzelfde ervaren hebben.’

Je leest je in, je onderzoekt, je droomt mogelijk; ergens komt die Zarathustra dan toch tot je, wat is zijn verhaal naar jou?

‘Je beschrijft het goed: je leest, je onderzoekt, je zoekt, je worstelt, je vecht en opeens toont hij zich aan jou. Ik had ergens gelezen: je klopt tegen 10 deuren en de teleurstelling is groot, en opeens gaat een deur open en hij toont zich. Een gezicht. Jouw gezicht. Het verhaal naar mij toe is het boek dat ik geschreven heb.’

Wie heeft u voor ogen bij het schrijven van een boek, van dit boek?

‘Niemand, de personages zelf. En de rest van het antwoord is bij de volgende vraag.’

Praat u tegen uzelf, heeft u een dierbare voor ogen, of richt u zich tot ‘de lezer’?

‘Ik praat niet tegen mezelf, ik praat met de personages. Ik laat ze me leiden naar de paden van geluk. Ik denk op dat moment aan niets anders maar als het manuscript zover is, stuur ik het naar mijn beste redacteur, Iris de Jager.’

Hoe heb je in deze Nederlandse cultuur de jouwe kunnen behouden? Het vermogen jezelf uit te drukken in het Nederlands alleen al is verbazingwekkend.

‘Je kan je cultuur niet in een andere cultuur behouden. Dat helpt niet, dat is een onmogelijke zaak. Je moet er iets anders van maken, het herbouwen en eigen maken en plaatsen in de context. In dit geval, in de Nederlandse taal. Je kunt het niet knippen en plakken, dat gaat niet, je wordt ziek als schrijver. Je moet in het hoofd, het labyrint van de Perzische taal en de Ne-

derlandse taal het tot een nieuw product laten komen. Voorbeeld? Zo’n boek als Zarathustra bestaat niet in de Perzische wereld maar alle elementen daarvan kun je overal vinden. Je moet met een nieuw gebouw komen dat past tussen de klassieke Hollandse huizen en kerken.’

Is het monotheïsme niet een doodlopend spoor? Moet die eenzame God in zijn hemel niet terugkeren in de duizend dingen die hij heeft geschapen? Wordt dat niet de redding van zijn schepping?

‘Hou op, waar heb je het over? Godsdienst is een van de mooiste verzinselen, mooiste producten die de mensheid heeft voortgebracht en monotheïsme en, laten we zeggen, de God van Jezus en Allah van Mohammed zijn ook de mooiste fictie die de mensheid bedacht heeft. Mooier bestaat niet.’

‘Je kan je cultuur niet in een andere cultuur behouden.’

